

مقاله پژوهشی: تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در

دولت دوازدهم

[20.1001.1.33292538.1400.11.40.10.6](https://doi.org/10.1001.1.33292538.1400.11.40.10.6)

تقی جعفری^۱ و علی محمد حقیقی^۲ و امین راوندی^۳ و رحمان نجفی سیار^۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۸/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۱۲

چکیده

یکی از اصلی‌ترین دغدغه دولت‌ها تأمین امنیت ملی با تأکید بر حفظ سرمایه اجتماعی است. توجه به اهمیت سرمایه اجتماعی نیز ناشی از اهمیت شاخص‌هایی نظیر مشارکت، انسجام و اعتماد در نظام‌های اجتماعی است. دولت‌ها همیشه نگران این موضوع بوده‌اند که تا چه میزان می‌توانند بر همکاری جامعه تکیه نمایند تا با پشتوانه عظیم این همکاری‌ها، فعالیت‌ها و راهبردهای خود را پیش ببرند؛ بنابراین، بدون سرمایه اجتماعی، بخش قابل توجهی از منابع هدر می‌رود و هزینه‌ها باید صرف تأمین ثبات، توافق و همکاری‌ها شود. بر این اساس، سؤال اصلی پژوهش این است که سرمایه اجتماعی چه تأثیری بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران (در دولت دوازدهم) دارد؟ جامعه آماری پژوهش حاضر متشکل از کارکنان سازمان عقیدتی-سیاسی ارتش بوده و روش نمونه‌گیری نیز به صورت تصادفی خوشه‌ای است. برای تعیین حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران، تعداد ۳۸۳ نفر تعیین شدند. روش تحقیق این پژوهش نیز مبتنی بر رویکرد آمیخته و روش کمی و کیفی است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای و انجام پرسشنامه است. به منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش و پاسخگویی به سؤالات پژوهش از آزمون ضریب همبستگی پیرسون و آزمون رگرسیون خطی (R) استفاده گردیده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از نرم‌افزارهای آماری به‌ویژه نرم‌افزارهای Spss (۲۱) و Sas (۹) استفاده شد. در نهایت فرضیه تحقیق که «به نظر می‌رسد میزان سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در دولت دوازدهم تأثیرگذار بوده است» تأیید گردید. بر اساس نتایج به‌عمل‌آمده، ارتباط بین سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن و تأثیر آن بر امنیت ملی به صورت مستقیم و معنادار است.

۱. دانشجوی دکتری علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران و (نویسنده مسئول)

Tjafari800@gmail.com

۲. استادیار گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

(Am.haghighi@yahoo.com)

۳. استادیار گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران

(aravanbod@yahoo.com)

۴. دکتری روابط بین‌الملل.

کلیدواژه‌ها: سرمایه اجتماعی، اعتماد، مشارکت و انسجام اجتماعی، امنیت ملی، دولت دوازدهم

۱. مقدمه و بیان مسئله

هر دولتی که بتواند جلوه‌های بیشتری از همکاری و همدلی توده‌های مردمی را در ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و به‌خصوص در دفاع از کشور و حکومت در مقابل تهدیدات داخلی و خارجی، جلب نماید، در جامعه بین‌المللی از اعتبار، شخصیت و موقعیت رفیع‌تری برخوردار می‌گردد، در غیر این صورت با ایجاد گسست در مبانی اجتماعی و سیاسی و باورهای عمومی که نتیجه، بلامعارض عدم پیوند و تعامل بین مردم و دولت است، امنیت ملی نیز در مقابل انواع آسیب‌ها شکننده بوده و در واقع حساسیت‌هایی که می‌باید به‌طور متعارف و طبیعی حل و فصل گردد به تهدیداتی مبدل می‌شوند که کل نظام را با مخاطره جدی روبه‌رو می‌سازند (مرادی، ۱۳۹۳: ۱۱۹-۱۱۸).

آنجایی که انقلاب اسلامی ایران، منافع و سیاست‌های کلان و راهبردی ابرقدرت‌های مخالف نظام جمهوری اسلامی ایران را به چالش کشید، بدون تردید از بدو شکل‌گیری آن، مخالفت و مبارزه برخی از قدرت‌های نظام بین‌الملل را نیز به همراه آورد؛ به‌طوری که در ابعاد مختلف سیاسی، امنیتی، اقتصادی و... با انواع تهدیدها و تحریم‌ها مواجه گردید و امنیت ملی و تمامیت ارضی آن به‌طور جدی و همه‌جانبه به مخاطره افتاد. نمونه بارز این تهدیدات هشت سال جنگ تحمیلی بود که نظام نوپا و امنیت و منافع ملی کشور را با مشکلات اساسی مواجه ساخت. از طرفی از آنجایی که امنیت ملی به نحو بارزی ارتباط نزدیکی با ابعاد مختلف حیات سیاسی و اجتماعی انسان دارد، ذهن دولت‌ها و ملت‌ها را به خود مشغول ساخته است. این مقوله در هر کشوری به‌عنوان مهم‌ترین ارزش حیاتی مطرح است و به‌طور کلی سایر ارزش‌ها و منافع ملی را تحت‌الشعاع خود قرار می‌دهد. در این شرایط جمهوری اسلامی ایران که همچون هر نظام سیاسی دیگری دارای ارتباطات مختلف در سطوح داخلی و خارجی است و در فرایند فعالیت و ثبات سیاسی و امنیتی آن متغیرهای متعددی نیز دخیل می‌باشند و با وضعیتی متفاوت‌تر از بسیاری از کشورها روبه‌رو گردیده است (حیدری، ۱۳۹۰: ۱۱).

امروزه در کنار سرمایه‌های انسانی و اقتصادی، سرمایه دیگری به نام سرمایه اجتماعی^۱ نیز مورد توجه نظریه‌پردازان و اندیشمندان قرار گرفته است. سرمایه اجتماعی مجموعه هنجارهای موجود در نظام‌های اجتماعی است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای جامعه و پایین آمدن هزینه‌های تبادلات و ارتباطات می‌شود (فوکویاما، ۱۹۹۹: ۲۷۱). «رابرت پاتنام» اولین بار بود که سرمایه اجتماعی را به تعاملات مدنی و مشارکت سیاسی ارتباط داد. وی تصریح کرد که یک رابطه قوی بین وجود انجمن‌های داوطلبانه و کیفیت زندگی در جوامع وجود دارد. شرکت در انجمن‌های داوطلبانه، منجر به تولید منافع فردی و جمعی می‌شود و مدعی شد که این منافع فردی و جمعی نتیجه مستقیم سرمایه اجتماعی است. وی سرمایه اجتماعی را به‌عنوان شبکه‌های اجتماعی و هنجارهای روابط متقابل و قابلیت اعتماد تعریف کرد (پوتنام، ۱۳۹۲: ۱۹). جوامعی که دارای سطح بالایی از سرمایه اجتماعی هستند، ساختارهای سیاسی مؤثرتر و نخبگان سیاسی پاسخگوتری دارند. ساکنان جوامع با سرمایه اجتماعی بالا در سطوح بالاتری از مشارکت سیاسی عمل می‌کنند (همان: ۴۰). بر این اساس در هر دولت و حکومتی که سرمایه اجتماعی دچار تحول و دگردیسی شود تأثیر بسیار در مسیر رشد و توسعه و امنیت جامعه دارد؛ زیرا کمبود سرمایه اجتماعی در جامعه باعث می‌شود بخش قابل توجهی از منابع هدر رود و هزینه‌های بسیاری صرف تأمین ثبات، توافق و همکاری می‌شود؛ بنابراین می‌توان عنوان نمود که سرمایه اجتماعی در یک دوره طولانی و به‌سختی ایجاد می‌شود ولی تخریب آن به‌سرعت انجام می‌گیرد که ثمره آن تزلزل امنیت ملی است (مدنی، ۱۳۹۷: ۲). با توجه به اهمیت مفهوم سرمایه اجتماعی در مطالعات نوین جامعه‌شناسی و علوم سیاسی در پژوهش حاضر بر آنیم تا با روش آمیخته (کمی و کیفی) و با استفاده از ابزارهای کتابخانه‌ای و پرسشنامه با حجم نمونه ۳۸۳ نفر که در میان کارکنان آجا به انجام رسیده است به دنبال پاسخ به این پرسش اصلی هستیم که آیا سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی در دولت دوازدهم تأثیرگذار بوده است؟ فرضیه اصلی ما در

این پژوهش بر این اصل استوار است که به نظر می‌رسد میزان سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در دولت دوازدهم تأثیرگذار بوده است. مهم‌ترین نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها در این پژوهش نشان از آن است که سرمایه اجتماعی تأثیر معناداری بر امنیت ملی دارد و تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه گواه آن است که سرمایه اجتماعی در دولت دوازدهم در سطح متوسطی قرار دارد که تأثیر مستقیم بر امنیت ملی گذاشته است.

۲. مبانی نظری

۲-۱. پیشینه پژوهش

در سال‌های اخیر تحقیقات و پژوهش‌هایی در این زمینه انجام گرفته است که به نمونه‌هایی از آن اشاره می‌کنیم. موحد و دیگران (۱۳۸۷) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی زنان، با استفاده از نظریه تضاد فرهنگی پیر بوردیو» به عنوان چارچوب نظری به مطالعه بر روی ۳۹۸ نفر از زنان بالای ۱۸ سال ساکن در شهر شیراز پرداخته‌اند. نتایج تحقیق آن‌ها حاکی از آن است که همبستگی‌های معناداری میان ابعاد سرمایه اجتماعی و میزان مشارکت سیاسی پاسخگویان وجود دارد. نقد وارد شده بر این مقاله این است که فقط نویسنده یکی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی را بررسی کرده و به مقوله امنیت ملی نپرداخته است.

محسن ردادی (۱۳۸۷)، در مقاله‌ای با عنوان «سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی» به ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی می‌پردازد. وی در این مقاله به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت اجتماعی می‌پردازد و معتقد است در جامعه بیمار، روابط به شکلی در جریان است که اعتماد تولید نمی‌شود. انحرافات اجتماعی بالفعل نیز بازتاب نبود سرمایه اجتماعی است. یکی از راه‌های مهم افزایش سرمایه اجتماعی در جامعه تقویت «هنجارهای اجتماعی» است. هنجارها موجب تقویت همیاری، انسجام‌بخشی و کاهش کنترل رسمی شهروندان می‌گردد و به این صورت امنیت اجتماعی را تقویت می‌نماید. نقد وارد شده به این پژوهش این است شاخص‌های موجود در ابعاد سرمایه اجتماعی به صورت اکتشافی از

مردم و با روش مراجعه به خود مردم مطالعه نشده است. معصومعلی معصومی و مسعود پاداشی (۱۳۹۷)، در مقاله «تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران» نویسنده معتقد است هرچقدر سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن اعم از مشارکت، اعتماد و انسجام اجتماعی تقویت یابد باعث ارتقای امنیت در سطح کشور می‌شود و سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی تأثیر مستقیم می‌گذارد. نقد وارد شده بر این پژوهش این است شاخص‌های سرمایه اجتماعی کپی شده از شاخص‌های غربی است بدون آنکه با فرهنگ جامعه بومی انطباق داده شود. مروری بر سوابق تجربی مرتبط با موضوع تحقیق حاضر نشان می‌دهد که در رابطه با موضوع پژوهش که «تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی در دولت دوازدهم» است پژوهشی صورت نگرفته است. اگرچه برخی از مطالعات به جنبه‌هایی از آن با توجه به موضوع مورد تحقیق خود اشاره داشته‌اند، اما در یک ارزیابی کلی می‌توان چنین گفت که تحقیقات موجود، بیشتر بر سرمایه‌های اجتماعی و مؤلفه‌های آن پرداخته و به صورت عینی سرمایه اجتماعی در دولت دوازدهم مورد واکاوی قرار نگرفته است؛ بنابراین به دلیل کمبود چنین پژوهش‌هایی، سؤال اساسی سرمایه اجتماعی چه تأثیری بر امنیت ملی در دولت دوازدهم دارد؟ بی‌پاسخ مانده است.

۲-۲. مفهوم‌شناسی

۲-۲-۱. سرمایه اجتماعی

انسان موجودی اجتماعی است که گذران امور زیستش در اجتماع منوط به تعامل و تقابل با دیگران است. اثرات این کنش‌های متقابل و نقش آن‌ها تا حدی است که حذف آن، زندگی انسانی را غیرممکن می‌سازد. در این میان دانشمندان علوم اجتماعی و علوم سیاسی با نگرشی کنجکاوانه در جوامع، به شناسایی این کنش‌ها پرداخته و به مجموعه عواملی پی برده‌اند که آن را سرمایه اجتماعی نامیده‌اند. سابقه استفاده از مفهوم سرمایه اجتماعی به سال ۱۹۱۶ میلادی بازمی‌گردد. زمانی که این مفهوم را اولین بار فردی به نام «هنیفن»^۱ که یک

اصلاحگر مدرسه بود، مطرح کرد. در سال ۱۹۶۱ میلادی، ژان ژاکوب^۱ که برنامه‌ریز شهری بود، از این اصطلاح استفاده کرد. به اعتقاد او، برای یک شهر، شبکه‌ها حکم سرمایه اجتماعی را دارند. سپس این مفهوم در اقتصاد شکل گرفت ولی در واقع «جیمز کلمن»^۲ و تحقیق او در زمینه مشارکت در امور مدرسه (در شهر شیکاگو) بود که سبب جلب توجه امروزی به این مفهوم شد.

به‌طور کلی نظریه‌های سرمایه اجتماعی در سه دیدگاه کلی مطرح شده است: دیدگاه‌های کلان‌نگر، سرمایه اجتماعی را به‌مثابه دارایی جمعی در نظر می‌گیرد. به نظر پوتنام، سرمایه اجتماعی به ارتباطات بین افراد، یعنی شبکه‌های اجتماعی و هنجارهای همکاری متقابل و اعتمادی که از این شبکه‌ها برمی‌خیزد مربوط است. فوکویاما نیز سرمایه اجتماعی را در ارتباط با توسعه اقتصادی در نظر گرفته و معتقد است که سطوح بالای سرمایه اجتماعی، صداقت و اعتماد افراد را برای انجام دادن کارهای مشارکتی و تعاونی برانگیخته و باعث می‌شود که افراد جامعه به یکدیگر اعتماد کنند و با تشکیل دادن گروه‌ها و سازمان‌های جدید با یکدیگر همکاری کنند (Paras, Pablo, 2003: 185).

در دیدگاه‌های خردنگر، سرمایه اجتماعی در سطح افراد و شبکه‌های روابط شخصی مورد بررسی قرار می‌گیرد. نظریه شبکه که مهم‌ترین دیدگاه در این زمینه است مطرح می‌کند که سرمایه اجتماعی دسترسی افراد به شبکه‌های روابط شخصی و اجتماعی است. به نظر «پیر بوردیو»^۳، سرمایه اجتماعی تجمع منابع واقعی و بالقوه است که با مالکیت شبکه روابط اجتماعی مرتبط است. از نظر او، سرمایه اجتماعی از دو بُعد شبکه روابط و پیوندهای اجتماعی و معاشرت‌پذیری تشکیل شده است و این سرمایه از طریق روابط بین عاملان تولید می‌شود و میزان سرمایه اجتماعی هر فرد به میزان شبکه روابط اجتماعی با دیگران بستگی دارد.

۱. John Jacob

۲. James Coleman

۳. Pierre Bourdieu

دیدگاه‌های تلفیقی (پیوند سطح خرد و کلان) که می‌توان آن را یک نظریه تلفیقی دانست، سرمایه اجتماعی را در دو بُعد خرد و کلان بررسی می‌کند. «جیمز کلمن» از مهم‌ترین نظریه‌پردازان این دیدگاه است. کلمن منابع اجتماعی ساختاری در شبکه روابط اجتماعی را دارایی سرمایه‌ای برای فرد و به‌عنوان سرمایه اجتماعی در نظر می‌گیرد. از نظر او، نظام کنش‌های متقابل و روابط اجتماعی بین کنشگران و خصوصیات آن سرمایه اجتماعی را به وجود می‌آورد، یعنی سرمایه اجتماعی هنگامی به وجود می‌آید که روابط میان افراد به‌گونه‌ای دگرگون می‌شود که کنش را تسهیل می‌کند (توسلی، ۱۳۸۴: ۱۵).

۲-۲-۲. مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده سرمایه اجتماعی

سرمایه‌های اجتماعی دربردارنده مؤلفه‌های گوناگونی است آن‌چنان که صاحب‌نظران سرمایه‌های اجتماعی همچون کلمن^۱، پوتنام^۲ و فوکویاما^۳ به مؤلفه‌هایی چون اعتماد، مشارکت، آگاهی و انسجام اجتماعی اشاره دارند.

۲-۲-۲-۱. اعتماد اجتماعی^۴

در تعاریفی که از سرمایه اجتماعی^۵ مطرح شده است، اعتماد اجتماعی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌ها و عناصر تشکیل‌دهنده سرمایه اجتماعی در جامعه در نظر گرفته شده است؛ به عبارت دیگر، اعتماد اجتماعی هم به‌عنوان یک جزء ذهنی، هم به‌عنوان علت و هم به‌عنوان پیامد و معلول سرمایه اجتماعی قلمداد شده است. اعتماد اجتماعی از شرایط و الزامات عمده و کلیدی برای موجودیت هر جامعه محسوب می‌شود و برای حل مسائل اجتماعی^۶ ضروری به

۱. Coleman

۲. Putnam

۳. Fukuyama

۴. Social Trust

۵. Social Capital

۶. Social Problem

نظر می‌رسد، به طوری که باعث پیدایش آرامش و امنیت روانی می‌گردد و برای حرکت موفقیت‌آمیز اقتصاد و افزایش مشروعیت نظام و توسعه سیاسی و اجتماعی ضرورت دارد. از نظر پوتنام، اعتماد یکی از عناصر ضروری تقویت همکاری است و یک عنصر غیراختیاری و ناآگاهانه نیست. اعتماد مستلزم پیش‌بینی رفتار یک بازیگر مستقل است. در جوامع کوچک و به هم پیوسته، این پیش‌بینی بر اساس چیزی انجام می‌شود که برنارد ویلیامز^۱ آن را «اعتماد صمیمانه» می‌نامد، یعنی اعتمادی که به آشنایی نزدیک با فرد بستگی دارد، اما در جوامع بزرگ‌تر و پیچیده‌تر، یک اعتماد غیرشخصی یا شکل غیرمستقیمی از اعتماد ضرورت دارد (پوتنام، ۱۳۸۰: ۲۹۲).

۲-۲-۲. مشارکت اجتماعی^۲

مشارکت اجتماعی، به ساده‌ترین و مستقیم‌ترین معنای آن، شرکت فعالانه افراد در زندگی اجتماعی است (زاهدی مازندرانی، ۱۳۸۳: ۱۰). مشارکت نوعی کنش هدفمند و با قصد و نیت است که در فرایند آگاهانه تقسیم قدرت و منابع کمیاب و فراهم‌سازی فرصت برای رده‌های کنش متقابل بین انسان‌ها و محیط اجتماعی او در جهت نیل به اهداف معین و از پیش تعیین و تعریف‌شده، نمود پیدا می‌کند (Krishna, Anirudh 2002: 231).

«آرنشتاین»^۳ مشارکت را نوعی توزیع مجدد قدرت می‌داند که به سبب آن، شهروندانی را که در حال حاضر در فرایند سیاسی و اقتصادی کنار گذاشته شده‌اند، قادر می‌سازد تا به تدریج در آینده شرکت داده شوند. سازمان ملل در سال ۱۹۸۱ میلادی مشارکت را ایجاد فرصت‌هایی که همه اعضای یک اجتماع محلی و جامعه بزرگ‌تر را قادر به مشارکت فعال و مؤثر در فرایند توسعه و بهره‌برداری از ثمرات و منافع توسعه نماید، تعریف نموده است (معصومی، ۱۳۹۷: ۲۷۶).

۱. Bernard Willimaz

۲. Social Participation

۳. Ornstein

۲-۲-۳. انسجام و همبستگی اجتماعی^۱

انسجام اجتماعی به معنای آن است که گروه وحدت خود را حفظ کرده و با عناصر وحدت‌بخش خود، تطابق و هم‌نوایی داشته باشد. انسجام اجتماعی دلالت بر توافق جمعی میان اعضای یک جامعه دارد، به عبارتی «انسجام در کل ناظر بر میزان و الگوی رابطه متقابل بین کنشگران، گروه‌ها و خرده‌فرهنگ‌های تمایز یافته است» (افروغ، ۱۳۷۸: ۱۴۰). از نظر «آنتونی گیدنز»، انسجام اجتماعی را نمی‌توان با اقدام از بالا به پایین دولت یا با توسل به سنت تضمین کرد. ما ناچاریم زندگی را به شیوه‌ای فعال‌تر از آنچه در نسل‌های پیشین درست بود، بسازیم و باید برای پیامدهای آنچه انجام می‌دهیم و عادت‌های شیوه زندگی که برگزیده‌ایم فعالانه‌تر مسئولیت بپذیریم و باید راه تعادل جدیدی بین مسئولیت‌های فردی و اجتماعی بیابیم (گیدنز، ۱۳۷۸: ۴۳).

۲-۳. امنیت ملی

امنیت با پسوند ملی دارای دو بُعد متفاوت و در عین حال مرتبط به هم است. بُعد داخلی امنیت ملی در خصوص ایجاد نظم و آرامش و ایمنی داخلی، تأمین منافع عمومی به خصوص توانایی دولت یا حکومت در جهت برآوردن توقعات روزافزون جامعه و حرکت در مسیر توسعه است و بُعد خارجی آن در خصوص نحوه تعیین جایگاه یک کشور در صحنه بین‌الملل است. در این راستا مجموعه توانایی‌های یک کشور اعم از سیاسی یا نظامی و اقتصادی در حفظ تمامیت ارضی، حاکمیت ملی، استقلال سیاسی، اعمال حاکمیت بر منابع و حفظ محیط در قبال تهدیدات است (ربیعی، ۱۳۸۴: ۱۳۰-۱۱۰). امنیت ملی به معنای آزادی نسبی یا مطلق یک کشور از حملات احتمالی یا خرابکاری‌های سیاسی یا اقتصادی همراه با قدرت حمله متقابل بر ضد کشوری که آن را مورد تهاجم قرار داده با تأثیر تعیین‌کننده است. در دائره‌المعارف بین‌المللی علوم اجتماعی، امنیت ملی توان یک ملت در حفظ ارزش‌های داخلی از تهدیدات خارجی است. به بیان «ریچارد کوپر»:

امنیت ملی به معنی «توان جامعه در حفظ و بهره‌گیری از فرهنگ و ارزش‌هایش است» (امینیان، ۱۳۷۱: ۵). «والتر لیپمن»، کشوری را دارای امنیت می‌داند که «در صورت احتراز از جنگ، مجبور به فدا کردن منافع حیاتی خود نباشد و در صورت وقوع جنگ منافع حیاتی خود را با پیروزی در جنگ حفظ کند» (آشوری، ۱۳۶۶: ۳۹).

از تعاریف یادشده برمی‌آید که امنیت ملی مفهومی است سیال، گسترده، پیچیده و مبهم که در مورد تعریف آن توافق واحدی وجود ندارد؛ بنابراین محققان بیشتر بر مصادیق آن نظیر حفظ خود، ارزش‌های حیاتی، تمامیت ارضی، مردم، بقای کشور، ثبات سیستم سیاسی و اجتماعی و حاکمیت کشور، فقدان ترس از خارج و داخل نسبت به منافع ملی تکیه دارند. به علاوه باید دانست که برداشت هر کشوری از امنیت ملی با توجه به شرایط داخلی، منطقه‌ای و جهانی صورت گرفته و باید به ابعاد گوناگون سیاسی، نظامی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی آن توجه داشت (بهزادی، ۱۳۵۲: ۱۰۴).

۲-۳. مدل مفهومی تحقیق

۳. روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نوع کاربردی است؛ در این تحقیق با توجه به موضوع مورد مطالعه از روش توصیفی - تحلیلی از نوع آمیخته (کمی و کیفی) استفاده شده است.

جامعه آماری، حجم نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری کارکنان آجا در سطح شهر تهران شامل روحانیون، نظامیان و کارمندان می‌باشند که روحانیون در سطوح تحصیلی حوزوی ۱ و ۲ و ۳ قرار دارند و نظامی‌ها دارای

درجات امیران، افسران ارشد، افسران جزء و درجه‌داران هستند. در خصوص سن پاسخگویان ۲۵,۳ درصد از پاسخگویان از ۱۸ تا ۲۸ سال، ۴۲,۷ درصد از ۲۹ تا ۳۹ سال، ۲۹,۲ درصد از ۴۰ تا ۵۰ سال، ۱,۶ درصد از ۵۱ تا ۶۱ سال و ۱,۳ درصد بیشتر از ۶۲ سال سن دارند. در خصوص سطح تحصیلات پاسخگویان ۴۹,۵ درصد دارای مدرک تحصیلی لیسانس، ۴۴ درصد فوق لیسانس و ۶,۵ درصد دکتری می‌باشند. در خصوص وضعیت درآمد پاسخگویان ۲۶ درصد دارای درآمد زیر دو میلیون تومان، ۲۰,۳ درصد بین دو تا سه میلیون تومان، ۱۹,۳ درصد بین سه تا چهار میلیون تومان، ۱۵,۹ درصد بین چهار تا پنج میلیون تومان و ۱۸,۵ درصد بالای پنج میلیون تومان درآمد دارند.

حجم نمونه کمی کارکنان آجا در سطح شهر تهران حدود ۵۰۰۰ نفر است که تعداد ۵۰۰ پرسشنامه بین کارکنان توزیع شده و در نهایت از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای طبقه‌بندی شده متناسب با حجم افراد نمونه با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۳ نفر به‌عنوان نمونه‌های نهایی انتخاب شدند. در این تحقیق روش گردآوری داده‌ها بر روش تحقیق مبتنی بر کتابخانه‌ای و تحلیل اطلاعات اسنادی و سپس پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. به‌منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش و پاسخگویی به سؤالات پژوهش از آزمون وجود رابطه معناداری ضریب همبستگی پیرسون و آزمون رگرسیون خطی (R) استفاده گردیده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای آماری به‌ویژه نرم‌افزارهای Spss (۲۱) و Sas (۹) استفاده شده است.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی

۴.۱. تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی در دولت دوازدهم

یکی از مؤلفه‌های اساسی تأمین امنیت ملی در جوامع، موضوع سرمایه اجتماعی است. سرمایه اجتماعی که منبعث از اعتماد اجتماعی است و این منجر به مشارکت و نیز انسجام اجتماعی خواهد شد. ماحصل این مشارکت اجتماعی و نیز حفظ انسجام اجتماعی تأمین مقوله امنیت ملی است. دولت دوازدهم با رأی بالای مردم که حاصل وجود سرمایه

اجتماعی و اعتماد اجتماعی جامعه بود روی کار آمد. اعتماد مردم به شعارهای دولت دوازدهم به خصوص در زمینه ارتقای وضعیت اقتصادی و معیشتی علاوه بر اینکه حاصل اعتماد اجتماعی بود و حکایت از وجود سرمایه اجتماعی داشت خود زمینه ساز بروز سرمایه اجتماعی برای دولت دوازدهم شد که همین امر به تأمین امنیت ملی می انجامید؛ اما وجود یکسری سوء مدیریت ها و ناکارآمدی ها در دولت دوازدهم به علاوه عوامل خارجی چون تحریم و فشارهای حداکثری نظام سلطه به خصوص آمریکا باعث شد این سرمایه اجتماعی در معرض تهدید قرار بگیرد و روند نزولی داشته باشد که این خود منجر به کاهش اقتدار و امنیت ملی کشور شده است؛ بنابراین عواملی مانند

۴-۱-۱. افزایش نرخ تورم و قیمت بنزین

یکی دیگر از مقاطعی که در دولت دوازدهم منجر به کاهش سرمایه اجتماعی و مشارکت اجتماعی و در نهایت خدشه به امنیت و اقتدار ملی شد، موضوع اجرای نامناسب و ناکارآمد طرح مدیریت مصرف سوخت توسط دولت دوازدهم بود. دولت دوازدهم به دلیل مسائل سیاسی از جمله وجود ارتباطات مبتنی بر رانت بین وزرای اقتصادی با مجلس دهم و نیز عدم سازوکار نظارتی لازم و نیز نیاز به اخذ رأی مردم در دوره دوم، از افزایش پلکانی و سالانه قیمت بنزین خودداری کرده و در نهایت در سال ۱۳۹۸ به صورت بسیار ناکارآمد و دفعی اقدام به افزایش قیمت بنزین نمود. این امر منجر به وقوع اغتشاشات خیابانی و سوءاستفاده دشمنان شد که این موضوع نیز مدتی کشور را درگیر خود کرد. هرچند که خروج یک جانبه و غیرقانونی آمریکا از برجام در اردیبهشت ۹۷ و اجرای فشارهای حداکثری نیز در وقوع تشدید مشکلات اقتصادی همراه با کاهش قیمت نفت، خالی بودن سرمایه بانک ها و عبور نرخ تورم از مرز ۴۰ درصد بی تأثیر نبوده که مجموعه این عوامل سبب بروز اغتشاشات و آشوب های بنزینی سال ۹۸ شد و در مجموع این موضوع بر سرمایه اجتماعی تأثیرگذار بوده و اعتماد ملی و در نهایت کاهش ابعاد اقتدار ملی را در پی داشت.

۴-۱-۲. کاهش مشارکت در انتخابات مجلس یازدهم

یکی از تبعات کاهش اعتماد اجتماعی مردم به دولت در اثر ناتوانی در عمل به وعده‌ها و سوء مدیریت و ناکارآمدی آن به خصوص در موضوعات اقتصادی و معیشتی و تورم و بالأخص اصلاح مدیریت مصرف سوخت و افزایش قیمت بنزین، کاهش مشارکت اجتماعی بود. یکی از نمودهای کاهش مشارکت اجتماعی، کاهش مشارکت مردم در انتخابات مجلس یازدهم نسبت به دوره‌های قبل بود. کاهش مشارکت سیاسی مردم در انتخابات این پیام را در پی خواهد داشت که مردم نسبت به نظام سیاسی بی‌اعتماد شده‌اند یا اعتمادشان کاهش پیدا کرده است. این موضوع طبیعتاً باعث خواهد شد که ضریب امنیت ملی سیر نزولی پیدا کرده و این موضوع باعث فاصله و ایجاد شکاف بین مردم و حاکمیت (نظام سیاسی) شده و باعث خواهد شد در مواقع حساس نظام سیاسی را همراهی نکنند و این به معنی کاهش مؤلفه‌های اقتدار و امنیت ملی خواهد بود.

۴-۲. تهدیدات امنیتی در دولت دوازدهم

۴-۲-۱. تهدیدات بین‌المللی امنیت ملی

آمریکا از اوایل انقلاب اسلامی سه سیاست عمده را برای مقابله با ایران در نظر گرفته است: اول؛ براندازی، دوم؛ تغییر رفتار و سوم؛ بازدارندگی. رفتارهای آمریکا از ابتدا تاکنون همچون تحریم، جنگ نیابتی و ایجاد اغتشاش و آشوب داخلی بر پایه این سه سیاست اجرا شده است. به‌تازگی نیز اتهام‌هایی همچون نفوذ منطقه‌ای، مسائل دفاعی و حمایت از گروه‌های مقاومت در منطقه چاشنی سه سیاست بالا قرار گرفته است. آنچه برای آمریکا و رژیم صهیونیستی مطلوب است این است که نبرد بر سر مسئله هسته‌ای، در جهت وارد آوردن فشار بر ایران درباره تعدادی از مسائل منطقه‌ای به‌ویژه مسئله گسترش نفوذ نظامی و سیاسی این کشور در عراق، سوریه، لبنان و یمن به کار گرفته شود.

آمریکایی‌ها به‌جای درگیری مستقیم، درصدد محدودسازی و از بین بردن فضای کنشگری مؤثر برای این کشور در عراق و سوریه هستند. به معنای دیگر آمریکایی‌ها خواهان فرسایش توان ایران و متحدان آن در صحنه درگیری‌های عراق و سوریه بدون به

دست آوردن هیچ‌گونه دستاوردی قابل توجه توسط این کشور هستند. بر این مبنا الگوی ترامپ بازدارندگی و مهار ایران با دو هدف محدودسازی قدرت ساختاری ایران و محدودسازی قدرت و نقش منطقه‌ای ایران است. سازوکارهای اجرایی این سیاست سه محور اساسی دارد: ۱- تأکید بر اجرای سخت‌گیرانه برجام از سوی ایران، ۲- اعمال تحریم‌های هدفمند و تقویت همکاری با متحدان آمریکا در منطقه به منظور محدودسازی منطقه‌ای و کاهش دسترسی‌های ایران و ۳- تعامل محدود در فضای فشار از طریق حفظ مسیرهای ارتباطی مستقیم با بهره‌گیری از تجربه برجام (منفرد: ۱۳۹۵).

۲-۲-۴. تهدیدات داخلی امنیت ملی

اعتراضات و اغتشاشات داخلی تهدیدکننده امنیت ملی

با وجود گذشت سه سال از عمر دولت دوازدهم شاهد اعتراضات گسترده در دو برهه زمانی دی‌ماه ۱۳۹۶ و آبان ۱۳۹۸ بودیم که رنگ و بوی اغتشاش و تهدیدکننده امنیت ملی را نیز به خود گرفته بود که به اجمال به آن می‌پردازیم.

۱-۲-۲-۴. اعتراضات دی‌ماه ۱۳۹۶

یکی از مهم‌ترین نشانه‌های کاهش سرمایه اجتماعی در دوران دولت دوازدهم وقوع اعتراضات در دی‌ماه سال ۱۳۹۶ بود. یکی از مهم‌ترین زمینه‌های آن مشکلات و خلف وعده‌هایی بود که مؤسسات مالی برای مردم ایجاد کرده بودند. همچنین وقوع مشکلات اقتصادی، معیشتی، تورم روزافزون و برنامه افزایش قیمت حامل‌های انرژی بر این امر تأثیر گذاشت. مجموعه این عوامل منجر به بروز اغتشاشات و اعتراضات در دی‌ماه سال ۱۳۹۶ شد. این اعتراضات که در اوایل آن اعتراضات به حق مردمی بود در نهایت با دخالت عوامل آشوبگر و عوامل خارجی منجر به شکل‌گیری اعتراضات دومینووار و ساختارشکن بر ضد نظام و نهادهای حاکمیتی شد. این اعتراضات و اغتشاشات، کاهش اعتماد به دولت و در سطح کلان‌تر به نظام را در پی داشت. سوء مدیریت دولت در زمینه تأمین مشکلات مؤسسات اعتباری و به‌طور کلی اقتصاد کشور و نیز حل موضوع تورم سبب کاهش سرمایه

اجتماعی شد و این خود باعث کاهش مشارکت اجتماعی و انسجام آن شد که در مقاطع بعد خود را نشان داد و حوادث بعدی یعنی بروز اغتشاشات و آشوب‌های بنزینی سال ۹۸ و به تبع آن کاهش مشارکت مردم در انتخابات مجلس در اسفندماه سال ۱۳۹۸ از تبعات آن بود.

۴-۲-۲. اعتراضات آبان ۱۳۹۸

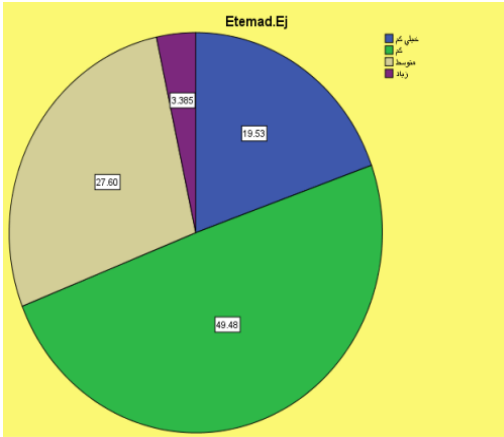
در اعتراضات و اغتشاشات آبان ۱۳۹۸ با توجه به گرانی‌های فزاینده و افزایش نرخ تورم و به تبع آن افزایش قیمت بنزین موجی از اعتراضات در جامعه شکل گرفت و این مسئله سبب شد تا عمده کسانی که از سیاست بنزینی دولت به سطوح آمده به خیابان‌ها ریخته که اکثر آن‌ها طبقات و اقشار ضعیفی بودند که کمترین توجه به مطالبات و خواسته‌های آن‌ها شده بود. البته جریانات ضدانقلاب به سرعت از شکاف اجتماعی ایجادشده بهره بردند و سوار بر موج اعتراضات مردمی شدند. هم‌زمان با ورود اعتراضات به فاز اغتشاشات، مردم بار دیگر صف خود را جدا کردند، اما پایان یافتن اعتراضات اجتماعی به معنای راضی شدن مردم نیست. دولت باید در شیوه اجرای طرح‌های اقتصادی خود بازنگری «جدی» کند؛ زیرا شاهد کاهش اعتماد عمومی به اظهارات رئیس‌جمهور و مسئولان دولت ایشان است. اگر اتفاقات اخیر که در پی اعلام و اجرای طرح سهمیه‌بندی بنزین در جامعه به وجود آمد را با رویکرد جامعه‌شناختی و با یک دید روان‌شناختی نگاه کنیم به وضوح «عصبانیت مردم» از رویکرد اقتصادی دولت قابل مشاهده است اگرچه بخشی از عصبانیت مردم از دولت مربوط به نحوه اعلام و اجرای طرح افزایش و سهمیه‌بندی بنزین باشد، اما اگر به روند تصمیمات و رویکرد دولت نسبت به مردم نگاه کنیم متوجه می‌شویم که عوامل دیگری نیز در افزایش اعتراضات تأثیر داشته است. از جمله می‌توان «عدم احساس نزدیکی بین مردم و مسئولان دولت» دانست؛ بنابراین دولت باید نگاه خود را به مردم تغییر دهد. مردم را قبل از انجام هر طرح اقتصادی اقناع کنند و آنان را در عمل انجام‌شده قرار ندهند؛ زیرا این مسئله آسیب جدی به جمهوریت و اسلامیت نظام وارد می‌آورد. چنین آسیب‌هایی برای ماه‌ها و حتی سال‌ها گریبان‌گیر نظام خواهد بود.

۵. تجزیه و تحلیل داده‌های کمی (تجزیه و تحلیل توصیفی سؤالات تخصصی

پرسشنامه)

مؤلفه اول: اعتماد اجتماعی

برای سنجش این مؤلفه از هشت سؤال استفاده شده است که بنا بر طیف لیکرت هر سؤال از پنج ۵ رده تشکیل شده از کمترین میزان تا بیشترین میزان به شرح زیر:

تا حدودی (۳)

زیاد (۴)

خیلی زیاد (۵)

خیلی کم (۱)

کم (۲)

۱. با توجه به عملکرد دولتمردان در دوره دولت دوازدهم قانون در کشور به طور یکسان برای همه مردم رعایت می‌شود؟
 ۲. دولتمردان در دوره دوازدهم احساس مسئولیت و دلسوزی بیشتری نسبت به مردم دارند؟
 ۳. ساختار بدنه مدیریتی دولت دوازدهم از مدیران صادق و دلسوز و متخصص تشکیل گردیده است؟
 ۴. مسئولان اجرایی کشور (دولت دوازدهم) افرادی کوشا و زحمت‌کش هستند.
 ۵. کابینه دولت دوازدهم به اکثر وعده‌های انتخاباتی عمل نموده‌اند؟
 ۶. به نظر من به حرف و گفتار روزنامه‌نگاران می‌شود اعتماد کرد.
 ۷. من به تصمیم‌گیران دولت‌مردان (دولت دوازدهم) اعتماد و اطمینان دارم.
 ۸. من به قول و حرف مسئولان در دولت دوازدهم اطمینان ندارم.
- جدول آماره‌های توصیفی مؤلفه اعتماد اجتماعی

آماره‌های توصیفی							
درصد	واریانس	میانگین	مجموع	ماکسیمم	مینیمم	تعداد	
□□□	□□□□	□□□	□□□	□	□	۳۸۳	مؤلفه اعتماد اجتماعی

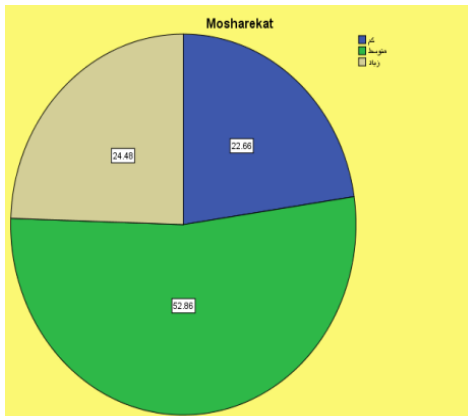
--	--	--	--	--	--	--	--

جدول آماره‌های آزمون

	Test Value = 0					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
EtamadEj	□□□□ □□□□	۳۸۲	□□□□ □	□□□□□ □	□□□□□	□□□□□

همان‌گونه که مشاهده می‌شود مقدار به‌دست‌آمده از آماره آزمون تی (T) برابر ۵۴,۹۸۵ است. با توجه به مقادیر آزمون و سطح معناداری ($p\text{-value}=0/000$) می‌توان بیان نمود که بین شاخص‌های این مؤلفه رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحقیق نشان می‌دهند که مؤلفه

اعتماد اجتماعی، با میانگین ۲,۱۵ از پنج امتیاز در رده تقریباً متوسطی قرار دارد (یا ۴۸ درصد از ۱۰۰ درصد). این به آن معنی است که مؤلفه اعتماد اجتماعی با شاخص‌های تعیین‌شده در رده متوسطی قرار دارد.

مؤلفه دوم: مشارکت و انسجام

اجتماعی

برای سنجش این مؤلفه از پنج سؤال استفاده شده است که بنا بر طیف لیکرت هر سؤال از پنج رده تشکیل شده از کمترین میزان تا بیشترین میزان به شرح زیر:

- خیلی زیاد (۵) زیاد (۴) تا حدودی (۳)
کم (۲) خیلی کم (۱)

۱. من به مسائل و رویدادهای کشور (دوره دولت دوازدهم) توجه داشته و برای رفع مشکلات با تمام توان مشارکت دارم.

۲. میزان علاقه‌مندی و همیاری و کمک‌رسانی در بلایای طبیعی در کشور (دوره دولت دوازدهم) بیشتر از سایر دولت‌های قبل است؟
۳. میزان علاقه و مشارکت من در راهپیمایی‌ها و مراسمات ملی (دوره دولت دوازدهم) بیشتر از سایر دولت‌های قبل است.
۴. از نظر من برای داشتن کشوری پیشرفته باید همه افراد جامعه از دولتمردان (دوره دولت دوازدهم) در همه عرصه‌ها حمایت کنند.
۵. احترام به قانون و رعایت آن وظیفه‌ای همگانی است که این انگیزه (دوره دولت دوازدهم) بیشتر از دولت‌های قبل است.

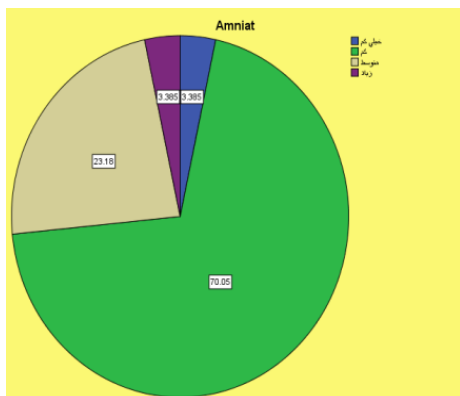
جدول آماره‌های توصیفی مؤلفه مشارکت و انسجام اجتماعی

آماره‌های توصیفی							
درصد	واریانس	میانگین	مجموع	ماکسیمم	مینیمم	تعداد	
□□	□□□□	□□	□□	□	□	۳۸۳	مؤلفه مشارکت و انسجام اجتماعی
□□	□□	□□	□□				

جدول آماره‌های آزمون

	Test Value = 0					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Mosharekat	□□ □□ □□	۳۸۲	□□□□	□□□□ □	□□□□	□□□□

همان‌گونه که مشاهده می‌شود مقدار به‌دست‌آمده از آماره آزمون تی (T) برابر ۸۶,۰۶۶ است. با توجه به مقادیر آزمون و سطح معناداری ($p\text{-value}=0/۰۰۰$) می‌توان بیان نمود که بین شاخص‌های این مؤلفه رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحقیق نشان می‌دهند که مؤلفه مشارکت و انسجام اجتماعی، با میانگین ۳,۰۲ از پنج امتیاز در رده متوسط رو به بالایی قرار دارد (یا ۶۰,۴ درصد از ۱۰۰ درصد). این به آن معنی است که مؤلفه مشارکت و انسجام اجتماعی با شاخص‌های تعیین‌شده در رده متوسط رو به بالایی قرار دارد. با عنایت به نتایج

مؤلفه‌های اعتماد اجتماعی و مشارکت و انسجام اجتماعی، در مجموع می‌توان چنین نتیجه گرفت که میزان سرمایه اجتماعی با میانگین ۲,۵۴ از پنج امتیاز در رده متوسطی قرار دارد (یا ۵۰,۸ درصد از ۱۰۰ درصد). این به آن معنی است که میزان سرمایه اجتماعی با شاخص‌های تعیین‌شده (اعتماد اجتماعی، مشارکت و انسجام اجتماعی) در رده متوسطی قرار دارد.

مؤلفه سوم: امنیت ملی

برای سنجش این مؤلفه از ۱۵ سؤال استفاده شده است که بنا بر طیف لیکرت هر سؤال از پنج رده تشکیل شده از کمترین میزان تا بیشترین میزان به شرح زیر:

خیلی زیاد (۵) زیاد (۴) تا حدودی (۳) کم (۲) خیلی کم (۱)

۱. تا چه میزان از دولت (دولت دوازدهم) در عرصه‌های گوناگون حمایت می‌کنید؟

۲. تا چه میزان به دولت و تصمیمات آن (دولت دوازدهم) اعتماد دارید؟

۳. به نظر شما آیا دولت (دولت دوازدهم) توانایی پاسخگویی به نیازهای جامعه را

دارد؟

۴. به اعتقاد من، دولت (دولت دوازدهم) برای رأی و نظر مردم اهمیت زیادی قائل است.

۵. به نظر شما در کشور (دوره دولت دوازدهم) آزادی بیان به چه میزان وجود دارد؟

۶. من معتقدم مطبوعات در کشور (دوره دولت دوازدهم) دارای میزان بالایی از آزادی

هستند.

۷. آیا در کشور (دوره دولت دوازدهم) امکان فعالیت حزبی، انتخاباتی، پارلمانی و ...

به صورت برابر و آزاد وجود دارد؟

۸. آیا از وضعیت آزادی‌های فردی در کشور (دوره دولت دوازدهم) رضایت دارید؟

۹. به نظر شما آیا در حال حاضر شکاف اجتماعی در کشور (دوره دولت دوازدهم) وجود دارد؟
۱۰. به چه میزان از آشوب‌ها و درگیری‌های سیاسی در کشور (دوره دولت دوازدهم) حمایت می‌کنید؟
۱۱. تا چه میزان از توزیع امکانات معیشتی و رفاهی در کشور (دوره دولت دوازدهم) رضایت دارید؟
۱۲. از نظر من مسئولان کشور (دوره دولت دوازدهم) اصلاً نقدپذیر و پاسخگو به تصمیمات خود نیستند.
۱۳. از نظر من عملکرد دولت دوازدهم در سهمیه‌بندی و افزایش قیمت بنزین منطقی بود.
۱۴. از نظر من سیاست‌های اقتصادی دولت در دوره دوازدهم در مهار نرخ تورم کارآمد و مؤثر نبوده است.
۱۵. از نظر من تصمیمات و سیاست‌های خارجی اتخاذی دولت در دوره دوازدهم در قبال کشورهای ۱+۵ به‌ویژه در مسئله خروج آمریکا از برجام عملکردی قابل قبول دارد.

جدول آماره‌های توصیفی مؤلفه امنیت ملی

آماره‌های توصیفی							
درصد	واریانس	میانگین	مجموع	ماکسیمم	مینیمم	تعداد	
□□	□□□□	□□ □□	□□ □	□	□	۳۸۳	مؤلفه امنیت ملی

جدول آماره‌های آزمون

One-Sample Test						
Test Value = 0						
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper

Amniat	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	۳۸۲	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐
--------	---	-----	--	---	---	---

همان‌گونه که مشاهده می‌شود مقدار به‌دست‌آمده از آماره آزمون تی (T) برابر ۷۷,۱۲۸ است. با توجه به مقادیر آزمون و سطح معناداری (p-value=۰/۰۰۰) می‌توان بیان نمود که بین شاخص‌های این مؤلفه رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحقیق نشان می‌دهند که مؤلفه امنیت ملی، با میانگین ۲,۲۷ از پنج امتیاز در رده تقریباً متوسطی قرار دارد (یا ۴,۴ درصد از ۱۰۰ درصد). این به آن معنی است که مؤلفه امنیت ملی با شاخص‌های تعیین‌شده در رده تقریباً متوسطی قرار دارد.

آزمون وجود رابطه معنی‌داری و میزان اثرگذاری بین متغیر وابسته و متغیرهای

مستقل

یکی از اهداف این تحقیق، آزمون وجود رابطه معنی‌داری و همچنین میزان اثرگذاری بین متغیر وابسته و متغیرهای مستقل ذکر شده است که در این بخش به انجام این آزمون‌ها پرداخته می‌شود. برای این منظور از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و آزمون رگرسیون خطی (R) استفاده گردیده است.

برای انجام آزمون‌های اشاره‌شده نکته زیر لازم به ذکر است: همان‌گونه که اطلاع داریم ضریب همبستگی پیرسون برای نشان دادن رابطه بین متغیرهای پیوسته استفاده می‌شود و چون مقادیر متغیرهای مورد استفاده در این بخش از مجموع چند شاخص (متغیر دیگر) به دست آمده است، دامنه تغییرات این متغیرها افزایش یافته و می‌توان به‌طور تقریبی این متغیرها را پیوسته فرض نمود.

فرضیه: به نظر می‌رسد بین میزان سرمایه اجتماعی و امنیت ملی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

فرض H_0 : به نظر می‌رسد بین میزان سرمایه اجتماعی و امنیت ملی رابطه معنی‌داری

وجود ندارد.

فرض H_1 : به نظر می‌رسد بین میزان سرمایه اجتماعی و امنیت ملی رابطه معنی‌داری

وجود دارد.

جدول آزمون ضریب همبستگی

	ضریب همبستگی
پیرسون	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
رگرسیون R	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
R ²	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
تعداد داده‌های نمونه	۳۸۳

همان‌طور که در جدول فوق نشان داده شده، مقدار آماره همبستگی پیرسون برابر ۶۹۷/۰ و مقدار رگرسیون آن ۷۲۰/۰ است که نشان‌دهنده این موضوع است که از طریق این آزمون‌ها وجود رابطه بین متغیر وابسته یعنی امنیت ملی و متغیر مستقل یعنی سرمایه اجتماعی تأیید شده است و مقدار اثرگذاری آن ۶۹۷/۰ است. همچنین چون هر دو ضریب همبستگی در این برآورد عدد مثبتی است پس این رابطه مستقیم است؛ یعنی با افزایش سرمایه اجتماعی، میزان امنیت ملی افزایش می‌یابد و برعکس.

جدول آزمون خی دو

Model	مجموع مربعات	df	میانگین توان دوم	F	Sig.
رگرسیون	76.428	1	76.428	412.251	.000b
باقیمانده	70.820	383	.185		
جمع	147.247	384			

a. Dependent Variable: SarmayeE

جدول آزمون خی دو

آزمون خی دو		
	مقدار آماره	مقدار نشانه
خی دو پیرسون	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
نسبت لایکلیهود	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
پیوستگی خطی	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐
تعداد پاسخگویان	۳۸۳	

در جدول فوق آزمون خی دو رابطه معنی داری بین دو متغیر وابسته یعنی امنیت ملی و متغیر مستقل یعنی سرمایه اجتماعی را می توان مشاهده نمود. مقدار آماره خی دو برابر با $\text{sig} = 0/000$ است که کمتر از ۰۰۵/ است و مشاهده می کنیم که به وسیله این آزمون نتایجی شبیه به آزمون ضریب همبستگی به دست می آوریم، یعنی بین دو متغیر ذکر شده رابطه معنی داری وجود دارد.

۶. نتیجه گیری

نتایج تحقیق به صورت کمی (پرسشنامه) نشان می دهد که:

نخست: فرضیه اصلی تحقیق تأیید شده است؛ به این معنی که بین دو متغیر وابسته یعنی امنیت ملی و متغیر مستقل یعنی سرمایه اجتماعی رابطه معنی داری وجود دارد. دوم: نتایج تحقیق نشان می دهند که میزان سرمایه اجتماعی با مؤلفه های تعیین شده در رده متوسطی (۵۰٫۸ درصد) قرار دارد؛ همچنین میزان امنیت ملی در رده متوسطی (۴۵٫۴ درصد) قرار دارد؛ بنابراین به خوبی نتایج تحقیق بیانگر این مهم است که ارتباط بسیار قوی بین این دو متغیر (امنیت ملی و سرمایه اجتماعی) وجود دارد؛ به طوری که با افزایش سرمایه اجتماعی، میزان امنیت ملی افزایش می یابد و برعکس.

نتایج تحقیق نشان می دهند که مؤلفه اعتماد اجتماعی، با میانگین ۲٫۱۵ از پنج امتیاز در رده تقریباً متوسطی قرار دارد (یا ۴۸ درصد از ۱۰۰ درصد). این به آن معنی است که مؤلفه اعتماد اجتماعی با شاخص های تعیین شده در رده متوسطی قرار دارد. نتایج تحقیق نشان می دهند که مؤلفه مشارکت و انسجام اجتماعی، با میانگین ۳٫۰۲ از پنج امتیاز در رده متوسط رو به بالایی قرار دارد (یا ۶۰٫۴ درصد از ۱۰۰ درصد). این به آن معنی است که مؤلفه مشارکت و انسجام اجتماعی با شاخص های تعیین شده در رده متوسط رو به بالایی قرار دارد.

با عنایت به نتایج مؤلفه های اعتماد اجتماعی و مشارکت و انسجام اجتماعی، در مجموع می توان چنین نتیجه گرفت که میزان سرمایه اجتماعی با میانگین ۲٫۵۴ از پنج امتیاز در رده متوسطی قرار دارد (یا ۵۰٫۸ درصد از ۱۰۰ درصد). این به آن معنی است که میزان سرمایه

اجتماعی با شاخص‌های تعیین‌شده (اعتماد اجتماعی، مشارکت و انسجام اجتماعی) در رده متوسطی قرار دارد. نتایج تحقیق نشان می‌دهند که مؤلفه امنیت ملی، با میانگین ۲,۲۷ از پنج امتیاز در رده تقریباً متوسطی قرار دارد (یا ۴۵,۴ درصد از ۱۰۰ درصد). این به آن معنی است که مؤلفه امنیت ملی با شاخص‌های تعیین‌شده در رده تقریباً متوسطی قرار دارد.

نتایج تحقیق به صورت کیفی نشان می‌دهد که: بیرون آمدن آمریکا از برجام و فشار اقتصادی ناشی از تحریم‌های آمریکا که سبب ایجاد بحران ناکارآمدی در دولت دوازدهم شد و در ادامه با انجام سازوکارهای غیرکارشناسی که سبب‌ساز مشکلات عدیده اقتصادی و معیشتی در میان بیشتر اقشار جامعه شد و در نهایت منجر به کاهش سرمایه اجتماعی، احساس خطر و ناامیدی را در سطح جامعه به وجود آورد. جامعه‌ای که اعتمادش به مسئولین کاهش یافته و این باعث ایجاد اعتراضات گسترده‌ای که نشان از نارضایتی از سیاست‌های دولت دوازدهم است می‌شود و بلافاصله این اعتراضات که رنگ و بوی اغتشاش و ناآرامی را به خود گرفته زمینه‌ساز تهدیدات امنیت ملی در دولت دوازدهم است. آنچه که امروز دولت روحانی به شدت به بازپروری و بهبودش نیاز دارد اعتماد اجتماعی و سرمایه اجتماعی است و البته ذکر این نکته ضروری است که شاید بشود با در پیش گرفتن برخی سیاست‌ها یا با چند سال سختی و مرارت، برخی مشکلات اقتصادی را حل کرد، اما برخی مسائل مثل اعتماد و سرمایه اجتماعی به سال‌ها وقت نیاز دارد تا بازپروری شود. همجوشی مابین نهادهای مدنی و دولت راهی است که دولت روحانی یا هر دولت پس از آن می‌تواند با کمک آن از پیچ‌های تند اقتصادی، سیاسی و اجتماعی عبور کند. روحانی می‌تواند با جان‌بخشی دوباره به اعتماد اجتماعی، از طریق دوری جستن از فضاهای هیجانی و تصمیمات غیرکارشناسی موجی از امید را به بدنه جامعه تزریق کرده و باعث رشد سرمایه‌های اجتماعی شود و در نهایت طبیعتاً بهبود سرمایه اجتماعی موکول به تجدیدنظر در همه سیاست‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است.

به نظر می‌رسد در شرایط کنونی حضور مسئولان دولتی در بین مردم و افزایش دیالوگ، می‌تواند حس قربانیت و نزدیکی بین مردم و حاکمیت را بیش‌ازپیش تقویت کرده و زمینه

بازگشت اعتماد عمومی به اظهارات مسئولان دولت را تقویت کند. بی‌شک اگر رئیس‌جمهور قبل از اجرای طرح سهمیه‌بندی بنزین به‌طور مستقیم با مردم صحبت می‌کرد و رسانه‌ها افکار عمومی را برای این تغییر آماده می‌کردند اینک شاهد این حجم از کاهش محبوبیت دولت و بروز اتفاقات تلخ چند ماه گذشته که تهدیدکننده امنیت ملی بود نبودیم. در مجموع از ترکیب نتایج تحقیق به‌صورت کمی (پرسشنامه) و کیفی (مطالعه منابع و ...) می‌توان چنین برداشت کرد که: ارتباط بین سرمایه اجتماعی و به‌ویژه مؤلفه‌های آن اعم از مشارکت، اعتماد و انسجام اجتماعی و تأثیر آن بر امنیت ملی به‌صورت مستقیم و معناداری است. توجه به سرمایه اجتماعی به‌عنوان یک پتانسیل نهفته در بطن جامعه از ارزش بالایی برخوردار است و حاکمیت به‌عنوان متولی اصلی حفاظت و صیانت از کشور و امنیت آن باید دیدگاهی یکسان به سرمایه اجتماعی در سراسر کشور داشته باشد.

پیشنهادها

۱. افزایش کارآمدی دولت: دولت باید با سازوکارهای دقیقی بتواند گسست بین خواسته‌های به‌حق مردم و خدمات دولتی را کاهش دهد. هرچه دولت از انجام مسئولیت‌های خود در قبال مردم و تأمین نیازمندی‌های آنان ناتوان‌تر باشد، ائتلاف سرمایه اجتماعی بیشتر شده و به‌تبع آن بر امنیت ملی تأثیر می‌گذارد.
۲. کاهش فساد: نفوذ فساد در انواع مختلف اداری، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی در درون ساخت رسمی قدرت می‌تواند به زوال سرمایه اجتماعی منجر شود؛ بنابراین مقابله قاطع و جدی با فساد در بدنه قدرت ضامن صیانت از سرمایه اجتماعی و افزایش امنیت ملی است.
۳. رفع تعارضات ساختاری: بروز تنش در درون ساخت رسمی قدرت و تقابل نیروهای رسمی تصمیم‌ساز، در هر سطح و اندازه‌ای که باشد به افت سرمایه اجتماعی منتهی می‌شود؛ بنابراین ایجاد وحدت در درون ساخت رسمی قدرت و تقویت آن می‌تواند منجر به افزایش سرمایه اجتماعی و ایجاد غرور و امنیت ملی شود.

۴. مشارکت‌جویی: دولت موظف است تا زمینه لازم برای مشارکت مردم در عرصه‌های مختلف را برای ایجاد مشروعیت قدرت فراهم و از گسست میان مردم و حکومت ممانعت به عمل آورد. هر روندی که دولتمردان را از مردم دور سازد، روندی منفی جهت کاهش سرمایه اجتماعی است که می‌تواند به ضعف امنیت ملی بینجامد.
۵. تقویت جامعه مدنی فعال و سازنده تا نیروهای اجتماعی به‌ویژه گروه‌های سنی نوجوان و جوان بتوانند در قالب جامعه مدنی به کنشگری پرداخته و زمینه‌های لازم برای تقویت همبستگی و انسجام اجتماعی را فراهم سازند.
۶. حمایت نهادهای مدنی و رفاهی از افراد و گروه‌های ناتوان جامعه تا از این طریق اعتماد متقابل در سطوح خرد و کلان جامعه ارتقا یابد.
۷. تقویت پیوندها و تعاملات اجتماعی در سطوح خرد و کلان اعم از روابط فردی و نهادی. از این رو که در حال حاضر شاهد نوعی گسست یا تضعیف در این تعاملات هستیم که مانع بزرگی برای حفظ و تقویت سرمایه اجتماعی محسوب می‌شود.
۸. جلوگیری از بروز هرگونه ناامیدی، دل‌زدگی، از خودبیگانگی و بی‌تفاوتی اجتماعی که زمینه‌های تضعیف اعتماد اجتماعی را فراهم می‌کند.

فهرست منابع و مآخذ

الف. منابع فارسی

- آشوری، داریوش (۱۳۶۶)، دانشنامه سیاسی، تهران: انتشارات مروارید.
- امینیان، بهادر (۱۳۷۱)، «مفهوم امنیت ملی و تحول آن»، مجله سیاست دفاعی، سال اول، شماره ۱، زمستان.
- افروغ، عماد (۱۳۷۸)، خرده‌فرهنگ‌ها، مشارکت و وفاق اجتماعی، مجموعه مقالات وفاق اجتماعی و فرهنگ عمومی، تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- ازکیا، مصطفی و غفاری، غلامرضا (۱۳۸۲)، جامعه‌شناسی توسعه، تهران: انتشارات کیهان.
- بهزاد، داوود (۱۳۸۱)، سرمایه اجتماعی بستری برای ارتقاء سلامت روان، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۶.
- بهزادی، حمید (۱۳۵۲)، اصول روابط بین‌الملل و سیاست خارجی، تهران: انتشارات دهخدا.
- بیرو، آلن (۱۳۷۰)، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساروخانی، تهران: نشر کیهان.
- پوتنام، رابرت (۱۳۹۲)، دموکراسی و سنت‌های مدنی، ترجمه محمدتقی دلفروز، تهران: دفتر مطالعات سیاسی وزارت کشور.
- توسلی، غلامعباس و موسوی، مرضیه (۱۳۸۴)، مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۲۶.
- جهانگیری، علی؛ قوپرانلو، مهرانوش و حاجزاده، مصطفی (۱۳۹۱)، بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و رفتار شهروندی سازمانی، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، سال سوم، شماره هشتم.
- حیدری، علی (۱۳۹۰)، تأثیر مشارکت سیاسی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، استاد راهنما، محمدرحیم عیوضی، استاد مشاور، محمدرضا مایلی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مقطع کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی - دانشکده حقوق و علوم سیاسی.
- ربیعی، علی (۱۳۸۴)، مطالعات امنیت ملی، چاپ اول، تهران: انتشارات دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.
- زاهدی مازندرانی، محمدجواد (۱۳۸۳)، توسعه و نابرابری، تهران: انتشارات مازیار.
- زاهدی مازندرانی، محمدجواد (۱۳۸۰)، مسئله مشارکت و نقش شوراها در تعدیل آن، تهران: مجله رشد علوم اجتماعی، وزارت آموزش و پرورش، ص ۱۰ تا ۱۶.

- عبدالهی، محمد و موسوی، میرطاهر (۱۳۸۶)، سرمایه اجتماعی در ایران، وضعیت موجود، دورنمای آینده و امکان‌شناسی گذار، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۲۵.
- فوکویاما، فرانسیس (۱۹۹۹)، آینده فرا انسانی ما، ترجمه ترانه قطب، تهران: انتشارات طرح نو.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۸)، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
- مرادی، شهباز (۱۳۹۳)، بررسی رابطه مشارکت اجتماعی و سیاسی با امنیت ملی در بین شهروندان همدانی، دانش انتظامی همدان، دوره اول، شماره اول، تابستان ۹۳، صص ۱۴۶-۱۱۷.
- مدنی قهفرخی، سعید (۱۳۹۷)، جامعه‌شناسی روسپی‌گری: بررسی آسیب‌های اجتماعی، تهران: انتشارات پارسه.
- معصومی، معصومعلی (۱۳۹۷)، تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری، شماره ۱۱.

ب. منابع انگلیسی

- Paras, Pablo(2003), **Unweaving the Social Fabric: the Impact of Crime on Social Capital**. The Coter for U.S-Mexican Studies.
- Putnam, R. D. (1993), **Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy**, Princeton: Princeton University Press.
- Krishna, Anirudh(2002), **Active Social Capital: Tracing the Roots of Development and Democracy**. New York: Columbia University Press